

Lekciju kurss „Argumentācija un kritiskā domāšana”

2.lekcija „Kritiskā domāšana – disciplinēts spriešanas veids”.

Vingrinājumi patstāvīgai tēmas apguvei.

Vingrinājums Nr.1

Atpazīstiet sekojošās argumentācijas kļūdas un/vai domāšanas heuristikas! (Pareizās atbildes atrodamas nākamajā lapā.)

1. Tiem, kuri nevēlas ierobežot abortu veikšanu, nerūp, ka mirst bērni.
2. Mūsu senči gadu tūkstošiem ēduši gaļu - veģetārisms un vegānisms ir muļķības.
3. Sācies pilnmēness. Atkal cilvēki sāks uzvesties kā traki.
4. Skat, tur, naksnīgajās debesīs haotiski kustās kaut kāda gaismiņa! Droši vien lidojošais šķīvītis.
5. Ko? Tavuprāt tas, ka es krāpu Kasparu, guļot ar Sandi, ir morāli nepieņemami? Muļķības! Morāle un ētikas normas vispār ir cilvēku izdomāti noteikumi. Un tu esi mana draudzene, vai neesi?
6. Nila etniskās izcelsmes dēļ nevar uzticēties, ka viņš ievēros Latvijas pilsoņu intereses pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā ar Krieviju.

Vingrinājums Nr.2 (diviem vai vairāk cilvēkiem)

- Katrs individuāli internetā atrodi viedokļrakstu (var izmantot 1.lekcijas otrajā ieteiktajā vingrinājumā izmantoto rakstu).
- Raksta tekstam pievienojiet vienu apgalvojumu rindkopas apjomā, kas būtu spilgtspiekmērs kādai no 2. lekcijā prezentētajām argumentācijas kļūdām. Mērķis - pārliecinošs apgalvojums, ko atpazīs tikai kritiski domājošs lasītājs.
- Tekstam pievienojiet vēl vienu jaunu apgalvojumu rindkopas apjomā, kas būtu spēcīgs (ar empīriskiem pierādījumiem, bez argumentācijas kļūdām), taču ne sevišķi pārliecinošs. Mērķis - lai tikai kritiski domājošs lasītājs atpazītu spēcīgu argumentu.
- Pievienotos komentārus nevajadzētu speciāli izcelt, un to secība nav būtiska.
- Parādiat/nosūtiet raksta tekstu ar Jūsu pievienotajiem argumentiem pāriniekam.
- Kolēģu uzdevums: pareizi atrast pievienotās rindkopas, atpazīt argumentācijas kļūdas, un kritiski izvērtēt informāciju, izmantojot ieteikto dziļāko kritiskas argumentu izvērtēšanas shēmu (nākamajā lapā). Sniedziet kolēģim atgriezenisko saiti, aprakstot vismaz trīs, Jūsaprāt, būtiskākos argumenta izvērtēšanas punktus.

Kritiska argumentu izvērtēšana.

1. Kāda ir debates/sarunas/teksta pamatdoma, problēma, mērķis;
2. Kāds ir konteksts;
3. Vai ir slēdzieni;
4. Kādi ir implicītie pieņēmumi un vai tie vispār būtiski slēdzieniem;
5. Vai premisas un secinājumi ir skaidri formulēti;
6. Vai premisas ir patiesas, ticamas un pārbaudāmas;
7. Kāda veida slēdzieni pastāv un vai izdarīti pareizi;
8. Vai tēzi ir izdevies pamatot?

Vingrinājums Nr.1. Pareizās atbildes.

1. **Putnubiedēklis** (ar šo pretiniekiem tiek ielikti vārdi mutē, joaborts nav bērna nogalināšana, un, ļoti iespējams, pretiniekiem ir citi argumenti bez tā, ka mātes tiesības pieņemt izvēli ir svarīgākas pār augļa tiesībām attīstīties par bērnu).
2. **Atsauksšanās uz tradīciju** (tas, ka mūsu senči ēda gaļu un mums nav zināms, ka viņiem tā dēļ būtu bijušas nopietnas veselības problēmas, nenozīmē, ka tas ir veselīgāk, kā gaļu neēst; turklāt - mūsu senčiem bija nopietnas veselības problēmas).
3. **Post hoc ergo propter hoc** (tas, vai pilnmēness ietekmē cilvēku uzvedību, ir pētīts jautājums. Vairākos pētījumos ASV nav atrasti pierādījumi, ka cilvēki, kuri nezina, ka tajā brīdī ir pilnmēness, uzvestos citādi).
4. **Pieejamības heuristika** (teju ikviens, skatoties filmas un seriālus, ir ticis bombardēts ar ideju par lidojošajiem šķīvīšiem un citplanētiešiem, tādēļ parasti pirmā doma, kas iešaujas prātā, redzot kustīgu gaismiņu debesīs, ir par citplanētiešiem, nevis, piemēram, par meteoroloģiskajiem baloniem).
5. **Malduguns** (pat divas maldugunis – jautājums par amoralitāti tiek uzdots, lai novirzītu sarunu no jautājuma par krāpšanu, tāpat kā atsauksšanās uz draudzeņu attiecību/uzticības pārbaudi).
6. **Ad hominem** (etniskā izcelsme nekādā veidā nav arguments pilsoniskajai lojalitātei, un ir gana daudz piemēru, kas to pierādījuši; šajā jautājumā būtu jāizvērtē citi argumenti).